

WOENSDAG

1

JANUARI

Nieuwjaarsdag

De winterakoniet (*Eranthis hyemalis*) is een van de eerste planten die bloeien in het nieuwe jaar. Hij wordt in Engeland daarom ook 'New Years's gift' genoemd.

Gemiddelde maximumtemperatuur:	Ukkel 4,6 °C	De Bilt 5,1 °C
Gemiddelde minimumtemperatuur:	Ukkel -0,3 °C	De Bilt -0,1 °C
Zon:	op 8.43 uur	onder 16.32 uur
Maan:	op 12.12 uur	onder 23.17 uur

PLANTAARDIGHEDEN

Eindejaars Plantenjacht

FLORON en Tuintelling.nl vragen plantenliefhebbers om tussen eerste kerstdag en 3 januari één uur te gaan wandelen of in de tuin te kijken naar bloeiende planten. Deelnemers vonden in 2019 gemiddeld meer dan zestien plantensoorten per telling, maar sneeuwklokjes en andere voorjaarsbloeiers lieten het dit jaar afweten.

In totaal zijn 537 wilde of verwilderde plantensoorten bloeiend waargenomen. Dit komt neer op 20 procent van de Nederlandse flora. In de top 3 prijken madeliefje (869 keer geteld), straatgras (839), en vogelmuur (808). Herderstasje (792) en duizendblad (670) deden het bijzonder goed in vergelijking met eerdere jaren.

De top 10 in tuinen is behoorlijk anders. Het is niet verwonderlijk dat deze vooral bestaat uit (verwilderde) tuinplanten als winterjas-mijn. Op nummer 1 in tuinen staat straatgras, ofwel onkruid tussen de tegels voor wie er geen oog voor heeft.

Omdat de plantenjacht al vijf jaar georganiseerd wordt, geeft dit een goed beeld van de effecten van het weer op de plantengroei. IJkpunt is december 2015: geheel vorstvrij en de warmste decembermaand ooit gemeten met een gemiddelde temperatuur van 9,5 °C. De gemiddelde temperatuur tijdens de laatste plantenjacht was met 5,3 °C redelijk hoog. Tegenvaller was dat het in de week voorafgaand aan de plantenjacht zes dagen licht had gevoren. In die periode zijn veel bloeiende planten verloren gegaan.

Sneeuwklokjes, dotterbloemen en speenkruid ontbraken dit jaar bijna helemaal. Deze typische voorjaarsbloeiers vinden we meestal pas vanaf februari. In warmere decembermaanden in het verleden kwamen ze soms wat eerder boven de grond, maar dit jaar was het toch echt te koud.

DONDERDAG

2

JANUARI

Verlichting van Boeddha: op de 8e dag van de 12e Chinese
maanmaand wordt door de boeddhisten die de Chinese kalender
volgen, de verlichting van de Boeddha herdacht. Een feestdag in
China, Hongkong, Vietnam, Zuid-Korea.

Gemiddelde maximumtemperatuur:	Ukkel 5,9 °C	De Bilt 5,1 °C
Gemiddelde minimumtemperatuur:	Ukkel 0,0 °C	De Bilt -0,4 °C
Zon:	op 8.43 uur	onder 16.33 uur
Maan:	op 12.28 uur	onder —. — uur

MENS EN TUIN

Vergeet mindfulness, ga tuinieren

Tuinieren hoeft je niet te leren – een chimpansee kan het ook. Je trekt onkruid uit dat over een week weer terug is en harkt blad op dat de volgende herfst weer valt. Het werk blijft hetzelfde, jaar na jaar. Het besef daarvan verzoent je met het bestaan.

Er zijn verschillende redenen om te tuinieren; sommigen houden van bloemen en planten en anderen oogsten liever zelfgeteelde peterselie en pastinaken. Daarnaast kun je heel andere redenen hebben om in de tuin te werken. Je kunt er ontspanning zoeken, of troost. Werken in de tuin zet de tijd stil en geeft de geest ruimte. Terwijl je zit te wieden kun je filosoferen over het leven, de dood, en over ogenschijnlijk nutteloze zaken zoals het aantal zandkorrels in een handvol zand.

Als je om die laatste redenen tuiniert bevind je je in goed gezelschap. George Harrison van The Beatles was een verwoed tuinier, en ook Roger Daltrey van The Who werkt graag in zijn tuin. Herman Hesse schreef geestdriftig over zijn tuin en Maarten 't Hart is een tuinier in hart en nieren. Al zeurt hij wel vaak over zijn moeilijke grond. Gerbrand Bakker stelt daar weer in een boektitel tegenover: *Rotgrond bestaat niet*. Feministe Germaine Greer tuiniert, en Monet haalde de inspiratie voor zijn beroemdste schilderijen uit zijn tuin.

VRIJDAG

3

JANUARI

Maan eerste kwartier

‘De dag begint gelijk al de dagen van het jaar, en omdat het winter is, met late licht uit grijze lucht. Hier en daar galmt een nieuwjaarswens over en weer, en kraaien in zweefvlucht, krassen van de honger.’

STIJN STREUVELS, *DE MAANDEN*, 1941

Gemiddelde maximumtemperatuur: Ukkel 4,9 °C

De Bilt 5,2 °C

Gemiddelde minimumtemperatuur: Ukkel 0,6 °C

De Bilt -0,6 °C

Zon: op 8.43 uur

onder 16.34 uur

Maan: op 12.44 uur

onder 0.24 uur

PLANTPORTRRET

Sleeping beauties

Niets te beleven in de tuin? Wel met de *sleeping beauties* kornoelje (*Cornus*), sneeuwbal (*Viburnum*) en pronkklokje (*Enkianthus*), die nu staan te trappelen om te ontwaken. Dat doen ze in de late winter en het vroege voorjaar. Tot die tijd trakteren ze ons op spectaculaire gekleurde takken en mooie lijnen, die extra opvallen met een beetje rijp of sneeuw. Zijn ze eenmaal wakker, dan gaat het los: prachtige bloemen in de lente, bessen in de zomer en fenomenaal verkleurend blad in de herfst. Het hele jaar door schoonheid dus, of ze nu een schoonheidsslaapje doen of schitteren.

Kornoelje heeft, afhankelijk van de soort, decoratieve gekleurde takken, een bloei die zo rijk is dat je de hele struik niet meer ziet, of bloeit spectaculair rechtstreeks op het kale hout. Een bloeiende kornoelje betekent het einde van de winter, wat de kalender ook zegt.

Sneeuwbal is wintergroen en biedt wat kleur aan je tuin, met dank aan de kleine compacte witte of roze knoppen die al zichtbaar zijn en later bloeien in halve bollen. Na de bloei verschijnen er decoratieve donkere bessen en vervolgens doet *Viburnum* even een groen dutje.

Pronkklokje heeft fraaie rechte takken waar in het voorjaar onder de groene bladeren prachtige trossen klokvormige bloemetjes aan bloeien die later in decoratieve zaaddozen veranderen. Geef hem nu een plek, om van al zijn gedaanteverwisselingen te kunnen genieten.

ZATERDAG

4

JANUARI

Kerstbomen zijn niet echt bedoeld voor binnen. De Servische spar *Picea omorika* valt nog het beste te verplanten. De edelspar, *Abies nobilis*, heeft een penwortel en rooien staat gelijk aan een doodvonnis. Bedenk ook dat kerstbomen meestal veel te groot worden voor de doorsneetuin. Maar als de kerstboom dan toch na de feestdagen de tuin in moet, geef de boom dan veel water, totdat nieuwe groei zichtbaar is. Dat is soms pas na de zomer.

Gemiddelde maximumtemperatuur:	Ukkel 4,4 °C	De Bilt 5,1 °C
Gemiddelde minimumtemperatuur:	Ukkel -0,1 °C	De Bilt -0,6 °C
Zon:	op 8.43 uur	onder 16.36 uur
Maan:	op 13.00 uur	onder 1.31 uur

DE TUIN OP TAFEL

Winterse frietjes met vergeten groenten

Voor 4 personen

350 g pastinaak	1 el zonnebloempitten
350 g pompoen	1 el hazelnoten
300 g wortelen	1 el cashewnoten
300 g aardappelen	150 g fetakaas
2 grote rode uien	verse rozemarijn en tijm
3 knoflooktenen	laurier
5 el olijfolie	peper

Pel de knoflook en knijp hem fijn in de olie.

Schil en was de groenten. Snijd de pastinaak, de pompoen, wortelen en aardappelen in frieten van ongeveer 1 cm breed. Snijd de uien in halve ringen.

Doe de groenten in een ovenschaal en roer de knoflookolie erdoor. Voeg de kruiden toe en laat ongeveer 45 minuten in een voorverwarmde oven op 180 °C garen. Roer af en toe door elkaar.

Hak de noten in grove stukken. Voeg de pitten en noten toe en rooster de schotel nog 5 minuten.

Verdeel de verkruimelde feta erover.

ZONDAG

5

JANUARI

Einde kerstvakantie

In de winter ben je in Arboretum Kalmthout welkom voor de hamamelisfeesten. Waar deze oorspronkelijk alleen om de toverhazelaars (*Hamamelis*) draaiden, vieren ze ondertussen alle winterbloeiende planten. De arboretumtuin is erin gespecialiseerd.

Een speciaal uitgestippelde wandelroute brengt je langs alle winterbloeiende planten. Vanaf midden januari tot eind februari zijn er iedere zondag wandelingen met gids.

WWW.ARBORETUMKALMTHOUT.BE

Gemiddelde maximumtemperatuur:	Ukkel 4,6 °C	De Bilt 4,7 °C
Gemiddelde minimumtemperatuur:	Ukkel -0,3 °C	De Bilt -0,9 °C
Zon:	op 8.43 uur	onder 16.37 uur
Maan:	op 13.18 uur	onder 2.39 uur

TUINGEDICHT

Schaduw en licht

De kastanje ligt
– door de stormwind ontworteld –
in de tuin hiernaast.
O, nooit meer kunnen dromen
in zijn luwe schaduw.

Bloeiende takken
van de forsytiastruik
in mijn mooiste vaas;
terwijl buiten de sneeuw jaagt
vier ik binnen de lente.

PIET DIETZE, *HET ROOD VAN KARPERS*.
AMSTERDAM: UITG. DE BEUK, 1996

MAANDAG

6

JANUARI

Driekoningen of Dertiendag: dertien dagen na Kerstmis

Verloren maandag is een Belgische traditie die op de maandag na Driekoningen gevierd wordt. Op die dag worden, vooral in en rond Antwerpen, worstenbroden en appelbollen gegeten.

Gemiddelde maximumtemperatuur:	Ukkel 4,8 °C	De Bilt 4,4 °C
Gemiddelde minimumtemperatuur:	Ukkel 0,5 °C	De Bilt -0,1 °C
Zon:	op 8.42 uur	onder 16.38 uur
Maan:	op 13.39 uur	onder 3.49 uur

PLANTPOTRET

Toverhazelaar

De toverhazelaar heeft blad dat wel wat op het blad van onze gewone hazelaar lijkt; het is alleen grijzer en donziger. En wat dat toveren betreft: dat berust op een wat al te vrije vertaling van de Engelse naam *witch hazel*. Want in dit geval is een 'witch' geen heks maar een twijg.

Uit het hout van de gewone hazelaar – die van de hazelnoten – worden wichelroedes gesneden. Toen de Britten de kolonie Virginia aan de Amerikaanse oostkust hadden gesticht, gingen ze op zoek naar hazelaars. Je kunt geen kolonie stichten zonder met een wichelroede naar water te speuren. Er groeiden geen hazelaars in Virginia, waarop ze de boom kozen die er het meest op leek: de toverhazelaar, die later *Hamamelis virginiana* werd gedoopt.

Ook in Azië komt *Hamamelis* voor, en wel in China en Japan. De Chinese soort heet *Hamamelis mollis* en de Japanse *Hamamelis japonica*.

Deze drie toverhazelaars – twee Aziaten en een Amerikaan – zijn de voorouders van de toverhazelaars die nu in onze tuinen bloeien.

D I N S D A G

7

J A N U A R I

In de Russisch-orthodoxe en de koptische kerken die de oude juliaanse kalender volgen, wordt vandaag Kerstmis gevierd.

Gemiddelde maximumtemperatuur:	Ukkel 4,4 °C	De Bilt 4,5 °C
Gemiddelde minimumtemperatuur:	Ukkel 0,3 °C	De Bilt -0,7 °C
Zon:	op 8.42 uur	onder 16.39 uur
Maan:	op 14.05 uur	onder 5.01 uur

OVER BOMEN

Boom van het Jaar

De Onze Lieve Vrouwebeuk in Lummen werd met bijna 4000 stemmen verkozen tot Belgische Boom van het Jaar 2018. Deze monumentale rode beuk staat op een hoge terp in een beschermd parkbos achter de Kapel van olv van de Beukenboom te Lummen. Begin zeventiende eeuw stond daar een oude beuk met in een holte een Mariabeeldje dat vereerd werd. Toen het beeldje in 1641 op mysterieuze wijze verdween, werd de kapel gebouwd en de boom gekapt.

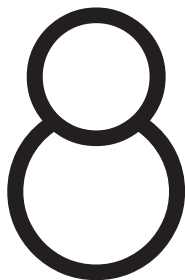
Onder deze 'Onze Lieve Vrouwebeuk' met een stamomtrek van net geen 4,5 m werden in de tweede helft van de twintigste eeuw openluchtmissen opgedragen en toneelvoorstellingen gegeven. De originele bankstutten die hierbij dienstdeden zijn nog zichtbaar.

In Nederland werd de met kap bedreigde eik in de middenberm van de A58 bij Ulvenhout uitgeroepen tot Boom van het Jaar 2018. De boom heeft voor veel mensen een belangrijke emotionele waarde. Elke dag passeren duizenden automobilisten de boom, voor veel mensen een ijkpunt op hun reis. Toen rond 1986 deze snelweg werd aangelegd, sneed hij dwars door de oprijlaan van landhuis Anneville. Veel bomen bij het landhuis sneuvelden, ook de Troeteleik werd met kap bedreigd, maar hij mocht blijven, omdat hij precies in de geplande middenberm stond. De snelweg wordt echter verbreed en aanleg van de weg om de boom heen kost 3,5 miljoen extra, geld dat er vooralsnog niet is. Daarom is besloten de eik in 2020 te vellen. Mogelijk helpt de verkiezing tot Boom van het Jaar om dat te voorkomen.

WWW.BOOMVANHETJAAR.BE

WWW.DEBOOMVANHETJAAR.NL

WOENSDAG

JANUARI

75 jaar geleden overleed Jac. P. Thijsse, Nederlands natuurbeschermmer en zeer productief auteur, bij het grote publiek vooral bekend van zijn natuurboekjes-met-plaatjes van Verkade.

Gemiddelde maximumtemperatuur:	Ukkel 4,7 °C	De Bilt 4,6 °C
Gemiddelde minimumtemperatuur:	Ukkel -0,4 °C	De Bilt -0,6 °C
Zon:	op 8.41 uur	onder 16.41 uur
Maan:	op 14.39 uur	onder 6.13 uur

OVER BOMEN

Eik en beuk

70 jaar nadat hij het had geschreven, verscheen in 1995 het twintigste en laatste Verkade-album van J.P. Thijsse: *Eik en Beuk*. Door onenigheid met de koekjesfabrikant Verkade was het ongepubliceerd blijven liggen.

‘Een van de prettigste bezigheden voor de winter is wel het leren onderscheiden van de bomen en struiken in hun winterkleed, het aanleggen van een verzameling twijgen met knoppen en het tekenen en schilderen van die dingen [...] Toen ik nog leraar was aan het Kennemer Lyceum liet ik de jongelui van de eerste klas altijd in de winter takken en knoppen tekenen. Voor de duidelijkheid begon ik met de kastanje. Die heeft zijn twee knoppen twee aan twee, kruisgewijs zoals dat heet [...] De zijknoppen zitten op een verbreding van de tak, een soort van stoeltje en als je nu bij het tekenen maar goed op die stoeltjes en littekens let, dan krijg je een natuurgetrouwe, duidelijke, levendige afbeelding. Bij de eik zijn de littekens niet zo groot als bij de kastanje, maar de stoeltjes zijn bijzonder duidelijk. [...] De jongelui maakten, dank zij deze bijzonderheden, dan ook meestal van hun eiketak een vrij behoorlijke figuur, vooral als ik trouw door de klas liep en van tijd tot tijd fluisterde: denk om je stoeltjes. Er waren er zelfs die zo nauwkeurig leerden toezien, dat ze ook de “moeilijke” d.w.z. minder karakteristieke takken zoals die van iep en hazelaar duidelijk herkenbaar konden afbeelden. Ik kan u sterk aanraden eens een album van takkentekeningen aan te leggen.’

DONDERDAG

9

JANUARI

De gewone inheemse hazelaar (*Corylus avellana*) bloeit vanaf januari, soms al voor Kerstmis. De katjes hangen als wapperende gele staartjes in trosjes aan de kale takken. Op een zonnige winterdag is het een feest om zo'n bloeiende hazelaar te zien blinken tegen de blauwe lucht. In oudere tuinen zie je hem ook nog wel eens, maar uit de moderne siertuin is hij spijtig genoeg zo goed als verdwenen.

Gemiddelde maximumtemperatuur:	Ukkel 5,9 °C	De Bilt 4,5 °C
Gemiddelde minimumtemperatuur:	Ukkel 0,8 °C	De Bilt -0,5 °C
Zon:	op 8.41 uur	onder 16.42 uur
Maan:	op 15.23 uur	onder 7.24 uur

TUINWERK

Verzorging amaryllis

Bij een goede verzorging gaat een amaryllis jarenlang mee. Begin met een gewone supermarkt-amaryllis in een bloempot. Gooi dat lelijke plastic potje meteen weg en zet de amaryllis in een aardewerken bloempot die behoorlijk groter is dan de bol zelf. Geef in het begin spaarzaam water en ga pas mesten als de plant bloeit. Het handigst is een wekelijkse mestgift in het gietwater. Verzorg de amaryllis verder als iedere andere kamerplant.

In mei kan de pot naar buiten. Zet hem op een warme plaats, maar niet in de volle zon. Houd in september op met water geven en haal de plant weer naar binnen. Laat hem twee maanden droog rusten op een koele plaats, bijvoorbeeld in een onverwarmde kamer of anders in een garage of een schuur. Zet de plant daarna in de warme huiskamer en geef wat water zodra de bol uitloopt. Op die manier kun je jarenlang van je amaryllis genieten.

VRIJDAG

10

JANUARI

Volle maan

Rond 20.10 uur is er vanuit ons land een gedeeltelijke maansverduistering te zien. Een maansverduistering ontstaat wanneer de volle maan door de schaduwkegel van de aarde trekt.

Gemiddelde maximumtemperatuur:	Ukkel 6,3 °C	De Bilt 4,5 °C
Gemiddelde minimumtemperatuur:	Ukkel 1,3 °C	De Bilt -0,4 °C
Zon:	op 8.40 uur	onder 16.43 uur
Maan:	op 16.21 uur	onder 8.27 uur

PLANTEN VAN NAAM

Carolus Linnaeus

Midden achttiende eeuw publiceerde Carolus Linnaeus (1707-1778) twee baanbrekende werken over de classificatie van planten en dieren. Hij onderscheidde drie 'koninkrijken': plantaardig, dierlijk en mineraal. Niet veel beter dan het systeem van Aristoteles, ware het niet dat Linnaeus een onderverdeling ontwierp: een nachtegaal of een paardenbloem vallen eerst in een klasse, dan in een orde, daarna in een geslacht en ten slotte in een soort.

Planten en dieren werden door hem ingedeeld naar uiterlijke kenmerken. In zijn tijd was dat de meest voor de hand liggende manier om levensvormen te rubriceren. Linnaeus wordt altijd als een geniale wetenschapper opgevoerd, maar ook in zijn tijd waren er al mensen die hun twijfels hadden. Een spotrijmpje uit die dagen luidt niet voor niets: 'Harderwijk is een stad van negotie, men verkoopt er bokking, blauwbessen en bullen van promotie'. Linnaeus studeerde af in Harderwijk.

Linnaeus heeft zeker zijn verdiensten, maar hij was eigenlijk niet veel meer dan een handige boekhouder. Inmiddels is het indelen van planten en dieren aan de hand van hun DNA gemeengoed geworden. Dat heeft geleid tot veel frustratie, zeker in de tuinwereld. Planten die we ons leven lang *Chrysanthemum* noemden, veranderden opeens in *Dendranthemum*. *Cimicifuga* werd *Actaea* en *Paris* werd *Daiswa*. Het was wel even wennen, zeker voor kwekers die hun complete catalogus moesten herschrijven. Zelf bleef ik ook lang tegenstribbelen. Waarom moest *Peltiphyllum peltatum*, een naam die je zo lekker van je tong kon laten rollen, veranderen in *Darmera peltata*? *Darmera* – zo wil toch geen plant heten? Maar tegen feiten valt niet te vechten. En het kennen van genetische verwantschap leidt ook tot verrassende inzichten. Want wie had ooit gedacht dat de magnolia familie van de waterlelie was?